

ВІДГУК

офіційного опонента про дисертацію **Вошколуп Ганни Юріївни**
«Формування конфліктологічної компетентності майбутніх економістів
у процесі вивчення гуманітарних дисциплін», поданої на здобуття
наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

Одним із пріоритетних напрямів розвитку сучасної професійної освіти є формування висококваліфікованих фахівців, які окрім власне професійних знань та практичних навичок, володіють технологіями ефективного спілкування та конструктивної поведінки в конфліктах, вміють адекватно розпізнавати, вчасно попереджувати та продуктивно вирішувати конфліктні ситуації.

У зв'язку з цим зростає науковий інтерес до проблеми формування, зокрема, у майбутніх економістів конфліктологічної компетентності, адже вміння вибудовувати відносини на засадах співробітництва та конструктивної взаємодії безпосередньо впливає на якість та продуктивність професійної діяльності, сприяє покращенню психологічного клімату та гармонізації взаємин у колективі, а також створює умови для набуття специфічного досвіду конструктивної поведінки в конфліктних ситуаціях.

Зважаючи на це, пріоритетного значення набуває цілеспрямована організація освітньої діяльності в напрямі формування конфліктологічної компетентності на стадії професійної підготовки фахівців економічного спрямування, а саме підчас вивчення дисциплін соціально-гуманітарного циклу, а дисертаційне дослідження Г.Ю. Вошколуп є безумовно своєчасним, оскільки пов'язане з пошуком шляхів вирішення цієї важливої проблеми.

Відтак, подане в дослідженні обґрунтування актуальності обраної проблематики переконливе і не викликає заперечень. Робота відзначається новизною розв'язання науково-педагогічних завдань щодо виявлення стану та загальних тенденцій гуманітаризації економічної освіти та виконана згідно з

пріоритетним напрямом наукових досліджень ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля» у межах комплексних наукових тем: «Модернізація професійно-педагогічної освіти в Україні в умовах інтеграції до світового освітнього простору» і «Теоретичні та методичні засади моделювання компетентнісної професійної освіти у контексті євроінтеграції».

Відповідно до окреслених суперечностей стосовно досліджуваної проблеми дисертант правильно визначає об'єкт, предмет, мету та гіпотезу дослідження.

Обґрунтування теоретичних засад формування конфліктологічної компетентності майбутніх економістів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін, розроблення та експериментальна перевірка технології реалізації цього процесу – головна мета даного наукового дослідження. Згідно з висунутою метою визначено завдання, які повністю виконані.

Висунутій гіпотезі, як важливому структурному елементу дослідження, притаманні інструментальність та достатня прогностичність, що й створили умови для оптимального визначення стратегії наукового пошуку та його ефективної реалізації.

У контексті вирішення поставлених завдань дослідження і перевірки його вихідних припущень видається виправданим використанням автором комплексу методів набуття та опрацювання отриманої інформації.

Найбільш вагомими результатами дослідження, що містять наукову новизну, можна вважати, по-перше, дослідження формування конфліктологічної компетентності майбутніх економістів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін як особливої педагогічної проблеми; по-друге наукове обґрунтування, розроблення та перевірку вказаної наукової гіпотези на підставі сукупності методологічних підходів у межах підготовчо-цільового, змістовно-процесуального та контрольнo-коригувального етапів, й, по-третє, запропоновану технологію формування досліджуваного феномену.

До переваг роботи Г.Ю. Вошколуп варто також віднести її безсумнівне практичне значення, яке полягає в розробці програми та навчально-методичного забезпечення спецкурсу «Конфліктологія професійної діяльності економістів», у тому числі, інноваційного характеру – банку тренінгових програм, комплексу ділових ігор, навчальних проектів, ситуаційних вправ, спрямованих на формування конфліктологічної компетентності майбутніх економістів.

Зміст дисертаційного дослідження продуманий, включає важливі загальнонаукові, теоретико-методологічні та практичні питання щодо формування конфліктологічної компетентності, які логічно пов'язані між собою та забезпечують цілісне уявлення про процес набуття досліджуваного феномену у майбутніх економістів під час вивчення гуманітарних дисциплін.

Дисертація складається із двох розділів, кожний з яких виконує конкретну смислову функцію, що забезпечує їх єдність і взаємообумовленість.

У першому розділі «Теоретичні засади формування конфліктологічної компетентності майбутніх економістів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін» продемонстровано глибоке критичне вивчення філософської, соціологічної, психологічної, педагогічної літератури, яке дозволило Г.Ю. Вошколуп здійснити компонентно-структурний аналіз феномену конфліктологічної компетентності та охарактеризувати можливості гуманітарних дисциплін у процесі формування професійних компетентностей майбутніх економістів.

На підставі проведеного аналізу філософсько-соціальних та психолого-педагогічних аспектів наукової проблеми автор дійшла висновку, що конфлікт, як невід'ємну складову соціальної взаємодії, характеризують різні смислові конструкти, причини виникнення, функції та шляхи запобігання, вирішення та врегулювання.

Аналіз змісту професійної економічної діяльності дозволив Г.Ю. Вошколуп довести доцільність формування конфліктологічної

компетентності у структурі професійних компетентностей економіста як фахівця та презентувати її з позиції тривекторного підходу: індивідуального, колективного та суспільного.

Цілком виправданим, на наш погляд, є те, що дисертант на основі вдумливого аналізу наукових підходів до визначення сутності поняття «конфліктологічна компетентність» трактує його як здатність фахівця вміло ідентифікувати конфлікти, що можуть виникати в його оточенні, діагностувати їх причини, формувати шляхи конструктивного вирішення та (або) можливого запобігання і зменшення негативних наслідків прояву конфліктів з урахуванням наявних знань, умінь та навичок.

Слід відзначити вдалу спробу автора на основі компонентно-структурного аналізу конфліктологічної компетентності виокремити у її складі мотиваційний, когнітивний, управлінський і соціальний компоненти та відобразити показники кожного з них. Закономірно, що такий науково-методичний підхід виступає гарантом ефективності формування конфліктологічної компетентності майбутніх економістів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін.

Розкриття Г.Ю.Вошколуп потенціалу змісту таких гуманітарних дисциплін, як «Філософія», «Соціологія», «Ділова іноземна мова», «Конфліктологія», у контексті формування конфліктологічної компетентності майбутніх економістів стало важливим результатом дослідження та вагомими підґрунтям для розробки авторської технології навчання.

З огляду на це, виглядає виваженим і логічним викладення матеріалу у другому розділі дисертації, де автор теоретично обґрунтовує технологію формування конфліктологічної компетентності майбутніх економістів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін, описує процес її впровадження та діагностує й аналізує результати дослідно-експериментальної роботи.

Цілісність та синергізм обґрунтованої автором технології формування конфліктологічної компетентності майбутніх економістів під час вивчення

гуманітарних дисциплін обумовлені чітко визначеною метою; відповідним теоретико-методологічним підґрунтям у сукупності наукових підходів (системний, особистісно-орієнтований, гуманістичний, особистісно-діяльнісний, синегетичний, компетентнісний) та принципів організації навчання (інтерактивності, діалогізації, толерантності, індивідуалізації, особистісної свободи, інтегративності); потужним навчально-методичним забезпеченням; доцільно підібраним діагностичним інструментарієм.

Заслуговує на увагу погляд автора на визначену етапність реалізації технології формування конфліктологічної компетентності майбутніх економістів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін, зокрема, підготовчо-цільовий, змістовно-процесуальний, контроль-коригувальний, які у своїй сукупності та послідовності виступають педагогічною гарантією ефективності застосування авторської технології.

Автор переконливо доводить, що результативність педагогічного експерименту обумовила інтеграція аудиторної та позааудиторної форм навчання і самостійної роботи майбутніх економістів. Аналізуючи результати формувального етапу педагогічного експерименту, дослідниця цілком справедливо зауважує, що застосування інтерактивних методів навчання у процесі вивчення гуманітарних дисциплін дає можливість підвищити рівень когнітивного розвитку студентів, здійснити цілеспрямований системний і комплексний вплив на оволодіння механізмом активної комунікації, наближеної до виробничих стосунків, сформувати організаторські здібності, відповідальність, потребу в постійному оновленні знань, аналізу й оцінювання власних досягнень та інших.

На основі розробленої сукупності критеріїв та показників дисертантом проведено діагностувальне обстеження, задля чого майбутніх економістів було розподілено на контрольну та експериментальну групи. Результати констатувального експерименту засвідчили, що конфліктологічна компетентність перебуває переважно на низькому рівні. На нашу думку, цікавими є і результати формувального етапу експерименту, які показали

підвищення рівня конфліктологічної компетентності в усіх групах, проте істотніші зміни відбулися в експериментальних групах, де було реалізовано авторську технологію. Оскільки склад студентів контрольної та експериментальної груп за рівнями сформованості конфліктологічної компетентності практично був однаковий, то відмінності, що спостерігалися в результатах пояснюються не випадковими чинниками, а реалізацією безпосередньо технології формування конфліктологічної компетентності майбутніх економістів під час вивчення дисциплін гуманітарного циклу.

Педагогічну результативність і достовірність експериментального дослідження підтверджено методами математичної статистики та засвідчено довідками таких закладів вищої освіти, як ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», Криворізького металургійного інституту Національної металургійної академії України, Класичного приватного університету та ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», у межах яких відбувалося впровадження результатів дослідження в освітній процес здобувачів економічної освіти.

Слід відзначити, що загальні висновки відповідають поставленим дисертанткою завданням, обґрунтованість і переконливість яких засвідчують самостійність і логічність суджень, достатню наукову підготовленість здобувача.

Варто також зауважити, що матеріали, подані в 37 додатках, сприяють повноті сприйняття основного тексту. Таблиці, рисунки увиразнюють уявлення про цілісність дослідження. Список використаних літературних джерел (362 позиції, з них 20 джерел іноземною мовою), а також посилання на них у тексті дисертації зроблено загалом з дотриманням встановлених вимог.

Автореферат і опубліковані наукові праці дослідниці (19 публікацій, з них 6 одноосібних статей у наукових фахових виданнях та 13 статей і тез доповідей), достатньою мірою відображають основний зміст, структуру,

головні положення та висновки дисертації. Загальний обсяг основного тексту дисертації відповідає вимогам до написання кандидатських дисертацій. Текст дисертації ідентичний змісту автореферату, відповідає спеціальності, за якою робота подана до захисту.

Попри відзначений позитив, у роботі є моменти, які спонукають до дискусії:

1. На наш погляд, у дисертації бракує комунікативного підходу, технологічною основою якого в освітньому процесі є створення ефективної комунікації (взаємодії) з метою успішного вирішення освітніх завдань.

2. Вважаємо, доцільним було б розширення інструментарію діагностики напередусім управлінського компоненту в структурі конфліктологічної компетентності майбутніх економістів.

3. Враховуючи обмеженість навчального навантаження майбутніх економістів, вважаємо, що розширення змісту гуманітарних дисциплін, зокрема «Конфліктології», матеріалами розробленого дисертанткою спецкурсу сприяло б більш оптимальному використанню навчального часу здобувачів та підвищувало б ефективність запровадження запропонованої технології викладачами на практиці.

4. Вважаємо, що в авторефераті доцільно було б подати більш розгорнуто як критеріальну базу дослідження так і його результати з відображенням динаміки за критеріями безпосередньо конфліктологічної компетентності майбутніх економістів.

5. На нашу думку, з метою підсилення практичного значення одержаних результатів доцільно було б узагальнити та видати розроблені матеріали у вигляді методичних рекомендацій для викладачів та здобувачів вищої та професійної освіти.

Проте, зазначені зауваження не знижують загалом високої теоретичної і практичної цінності проведеного дослідження.

Підсумовуючи, можемо констатувати, що дисертація «Формування конфліктологічної компетентності майбутніх економістів у процесі вивчення

гуманітарних дисциплін» є самостійною, завершеною науковою роботою, що відповідає вимогам, що висуваються до дисертацій (пункти 9, 11-14 „Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. (із змінами, внесеними згідно з постановами КМУ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р.), а її автор – **Вошколуп Ганна Юріївна** заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук,
професор, перший проректор
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний
педагогічний університет»

О. Г. Набока

Підпис доктора педагогічних наук, професора, першого проректора
Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний
педагогічний університет» О.Г.Набоки засвідчую:

Начальник відділу кадрів
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний
педагогічний університет»

Є.С.Сілін